

УДК 37.013.43
ББК 74.58 + 32.973.202

Л.Л. Коношевський, О.Л. Коношевський
м. Вінниця, Україна

ІННОВАЦІЙНА Й ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. Головним завданням сучасного педагогічного ВНЗ є формування цілісної особистості майбутнього вчителя, котра прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, націлена на саморозвиток і самоосвіту впродовж усієї професійної діяльності. В розв'язанні цієї проблеми значна роль відводиться формуванню вмінь і навичок самостійного мислення і практичного застосування набутих знань. Немаловажним є й формування навичок самостійної розумової роботи.

Вихід у розв'язанні цього завдання – навчити студентів навчатися самостійно, здобувати знання з різних джерел інформації, оволодіти як можна більшою кількістю видів і засобів самостійної роботи.

Одна з головних цілей навчання і виховання полягає в переведенні студента з об'єкта в суб'єкт діяльності й управління. Це значить, що в результаті навчання і виховання студент має набути навичок самоосвіти й самореалізації особистості. Самостійність є найбільш суттєвою ознакою людини і як особистості, і як суб'єкта діяльності. В цьому змісті самостійність може бути зрозуміла і як властивість особистості, і як критерій її зрілості в тій або іншій сфері соціальної практики. В галузі пізнавальної діяльності можна говорити про наукову самостійність [1].

Сучасний етап соціально-економічного розвитку характеризується переходом до так званого інформаційного суспільства, що передбачає широке застосування в усіх сферах життєдіяльності нових технологій виробництва, поширення і використання інформації. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) значно змінив багато сфер діяльності людини, дозволив перейти від локальної моделі взаємовідносин між людьми до розподіленої дистанційної, в процесі використання котрої можливе спілкування користувачів (студентів, учнів), які знаходяться на значній віддалі один від іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі достатньо активно обговорюються проблеми підготовки вчителів-предметників та викладачів ВНЗ до застосування ІКТ у професійній діяльності. Однак, які їх характерні ознаки, яким чином має бути побудований процес підготовки майбутніх учителів, одностайної думки все ще немає. Окремі науковці наголошують на відсутності такого компонента у процесі використання ІКТ у навчанні, який би сприяв удосконаленню системи підготовки фахівців у ВНЗ та навчання учнів середніх загальноосвітніх шкіл [2, с. 263-264].

Проблемі підготовки у вищій школі фахівця, знайомого з ІКТ, психологічним і педагогічним аспектам проблеми комп'ютеризації освіти, теоретичним та практичним питанням упровадження комп'ютерів у навчально-виховний процес присвячені дослідження Л. Анциферова, Г. Атанова, В. Бикова, Л. Білоусової, О. Власової, Ю. Горошко, А. Гуржія, О. Довгялло, В. Заболотного, М. Жалдака, Ю. Жука, В. Извозчикова, Ю. Кадемії, В. Ключка, Ю. Машбиця, В. Монахова, Н. Морзе, В. Петрушина, І. Підласого, С. Ракова, Ю. Рамського, В. Сумського, Р. Dillinbourg, Р.А.М. Kommers, А. Rajva, J. Self та ін. У науково-педагогічній літературі відображена низка питань формування професійної культури як складової формування фахівця (Є. Воронова). Питаннями формування інформаційної культури вчителя, впровадження та ефективного застосування засобів ІКТ у навчальний процес опікуються українські та закордонні науковці: В. Биков, Б. Гершунський, Р. Гуревич,

А. Верлань, О. Довгялло, М. Жалдак, Ю. Жук, М. Кадемія, Гжегош Кедрович, А. Коломієць, І. Мархель, Н. Морзе, В. Олійник, Є. Полат, І. Роберт, О. Шувалова та ін.

Серед **невирішених питань загальної проблеми** варто зауважити, що досі ще не сформовано єдиний погляд на застосування ІКТ у галузі освіти. Більшість викладачів не готові до застосування комп'ютерів у навчанні, оскільки не володіють не лише методами розробки ІКТ, а й методиками їх використання. Для більш широкого застосування комп'ютерів у навчальному процесі середньої загальноосвітньої школи необхідно готувати вчителів конкретних дисциплін, які володітимуть методами розробки та використання ІКТ, інноваційною та інформаційною культурою.

Мета цієї публікації – розкрити значення інноваційної й інформаційної культур майбутнього вчителя в інформаційному освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. За всю історію людства було здійснено три глобальних інформаційних скачки, котрі з повним правом можна назвати революційними: винайдення писемності, винайдення книгодрукування й створення INTERNET. Поява INTERNET прискорила перехід людства від індустріального суспільства до інформаційного: сучасне життя немислиме без великої кількості інформації, що поступає із-зовні. І швидкості передавання цієї інформації все зростають.

Перехід людства до інформаційного суспільства підвищує якісні вимоги до професійної кваліфікації персоналу. Встановлено, що оновлення інформації відбувається раз у три роки. Отже, щоб професійний рівень співробітників будь-якого закладу (установи) не знижувався, а зростав, їм необхідно хоча б раз у два-три роки проходити перепідготовку. Відзначимо, що традиційним формам навчання важко справитися з таким завданням: вимагається перехід від обміну ідеями й знаннями до обміну освітніми ресурсами. В сучасному інформаційному суспільстві стало появлятися дистанційне навчання (ДН). Його основною метою є надання кожному бажаному (незалежно від того, де він проживає і працює) можливості одержати необхідний обсяг знань.

В основі концепції «інформаційного суспільства» лежать спроби проаналізувати й узагальнити соціально-економічні перетворення, що породжуються автоматизацією всіх інформаційних процесів і соціально-економічних перетворень, що викликаються посиленням значення інформаційної діяльності. В основі аналізу знаходяться вимоги, що диктуються технікою. В процесі цього стверджується, що техніка стає визначальним чинником соціальних змін, змінюючи вдачі, соціальну структуру, цінності й глобальні світобачення суспільства.

А. Ракітов зводить зміст концепції «інформаційного суспільства» до деяких положень, найбільш важливими серед яких є такі: у сучасному суспільстві вищою цінністю, основним товаром стає інформація; усе більша частина населення Землі поглинається сферою інформаційної діяльності й обслуговування; впровадження комп'ютерів і роботів створює велику масу «зайвих» людей, лише частина, яких зможе пристосуватися до нового інформаційного суспільства на основі перепідготовки, що проводиться на базі комп'ютеризації освіти; радикальній зміні підлягає вся культура, система соціальних зв'язків, сімейно-побутових стосунків, організація влади і соціальна психологія; інформатизація суспільства сама собою безвідносна до того, в якій соціальній системі вона реалізується [8].

Головною перевагою застосування технологій ДН є економія робочого часу як студентів, так і викладачів. ДН виявляється досить ефективним, якщо не вистачає часу і ресурсів на різні традиційні освітні програми.

Ідею ДН можна подати в такому вигляді. Викладачі й студенти взаємодіють в одному віртуальному просторі, в процесі цього фізично знаходяться за своїми комп'ютерами на значній віддалі один від іншого. Крім того, в процесі навчання між учасниками навчально-виховного процесу забезпечується зворотній зв'язок. Треба також відзначити, що в процесі

використання технологій ДН виявляються принципово нові можливості. До них відносяться: завантаження навчальних матеріалів із віртуальної бібліотеки за допомогою браузера; спілкування з викладачами й іншими студентами в чаті й за допомогою електронної пошти; участь у відеоконференціях; робота в інтерактивних лабораторіях, а також оновлення матеріалів навчального курсу в режимі реального часу.

Отже, нині технології ДН користувачі обирають в якості альтернативи традиційних методів підготовки і перепідготовки в підвищенні своєї професійної культури. Нині інформаційний тиск на людину збільшується, доступність значних масивів інформації вимагає часу і зусиль для її осмислення. В процесі цього досить часто відвідувач мережі INTERNET, маючи попередній задум знайти деяку професійну інформацію, дякуючи INTERNET-рекламі, банерам переходить («скочується») до інформаційних та розважальних порталів. Це говорить про те, що людина, опинившись в умовах значної кількості практично неорганізованих інформаційних потоків, досить часто не здатна протистояти впливу направленої на неї інформації. Тому вже недостатньо вміти самостійно освоювати й накопичувати інформацію, а необхідно навчитися технології роботи з інформацією, застосовуючи, яку передбачається вмінням абстрагуватися «від гарних слів» банерів і зосереджувати увагу лише на ідеї, однак в процесі цього вникати в суть інформаційного повідомлення в повному обсязі та не заперечувати ідею, що транслюється. Це говорить про те, що людина повинна мати певний рівень культури роботи з інформацією. Отже, нові масштаби циркуляції інформації вимагають формування інформаційної культури (ІК).

ІК – це вміння цілеспрямовано працювати з інформацією та застосовувати для її одержання, опрацювання і передачі ІКТ. Вона припускає володіння сучасними технологіями систематизації й опрацювання знань і презентації результатів роботи. ІК знаходить своє виявлення, по-перше, в уміннях і навичках оперування професійною інформацією, по-друге, здатності до саморегуляції й самоаналізу (рефлексії) власне інформаційного поля та інформаційної поведінки, по-третє, в розумінні всеохоплюючих законів інформаційного розвитку з метою побудови комфортних й ефективних взаємовідносин з навколишнім інформаційним освітнім середовищем.

ІК є складовою частиною базової культури особистості як системної характеристики людини, що дозволяє їй ефективно брати участь у всіх видах роботи з інформацією: одержанні, накопиченні, кодуванні та переробці будь-якого роду, в створенні на цій основі якісно нової інформації, її передаванні, практичному використанні та таку, що містить грамотність і компетентність у розумінні природи інформаційних процесів та відношень, гуманістично орієнтовану інформаційну ціннісно-змістовну сферу (устремління, інтереси, світогляд, ціннісні орієнтації), розвинуту інформаційну рефлексію, а також творчість в інформаційній поведінці та соціально-інформаційній активності [3].

ІК – це система цінностей, що відповідають інноваційному розвитку суспільства, держави, регіонів, галузей економіки, підприємств, закладів, організацій і відображають індивідуально-психологічні якості, інші найважливіші соціальні цінності людини, котрі сприяють формуванню та розвитку інноваційно-активної особистості [6].

Постійне залучення майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності з використанням ІКТ, як показали наші дослідження, сприяє розвитку в педагогів не лише інноваційної, а й інформаційної культури [5]. Здійснення такої діяльності в умовах інформаційного суспільства вимагає від учителя постійного оновлення знань з галузі ІКТ (використання матеріалів з INTERNET, принципи мультимедійної дидактики, основи програмування, створення власних сайтів тощо).

Стрімкий розвиток ІКТ, окрім помітного зниження часових і просторових бар'єрів у розповсюдженні інформації, відкрив нові перспективи у сфері освіти. Можна з упевненістю стверджувати, що в сучасному світі наявна тенденція злиття освітніх та інформаційно-

комунікаційних технологій і формування на цій основі принципово нових інтегрованих технологій навчання, заснованих, зокрема, на INTERNET-технологіях [7, с. 33].

У зв'язку з цим спостерігається така тенденція: зростання темпів старіння інформації в різних сферах людської діяльності, а також збільшення темпів інтеграційних процесів у багатьох галузях знань визначають необхідність формування готовності до набуття, відновлення і розширення знань, відповідно – суттєво змінюється характер самої педагогічної діяльності, що потребує змін у професійній компетенції педагога [7, с. 33].

Професійна компетентність – одна із системо-утворюючих якостей сучасного фахівця, до розуміння проблеми якої в умовах модернізації освітнього процесу інтерес значно підвищився [10]. Зокрема набуває актуальності питання формування професійної компетенції майбутніх учителів засобами INTERNET-технологій у режимі on-line.

Для завдань, пов'язаних з навчанням, використовують два формати on-line-зв'язку: webinar (або on-line-семінар) і webcast (web-конференція). Розрізняються вони ступенем інтерактивності: у вебінарі, як і на звичайному семінарі, є можливість взаємодіяти з лектором – виконувати його завдання, відповідати на його питання і задавати свої. На web-конференції більшу частину говорить спікер. Після завершення заходу залишається запис, який також можна використовувати в цілях навчання; фактично це готовий продукт [9].

Вебінар – це «віртуальний» семінар, організований за допомогою INTERNET-технологій. Він володіє всіма перевагами традиційного семінару, крім можливості «кулуарного» спілкування між «відвідувачами», а також «живого» спілкування між ними і доповідачем [9]. Це, мабуть, єдині істотні недоліки вебінарів. Переваг значно більше: витрати на організацію вебінарів істотно нижчі; висока доступність для «відвідування» слухачами (не потрібно купувати квитки на автобус, потяг або літак); значна економія часу на організацію; зручність для «відвідувачів» (сприйняття інформації в звичній обстановці, без сторонніх шумів тощо); інтерактивна взаємодія між доповідачем і «відвідувачами», а також «відвідувачів» між собою.

Висновок. Швидке впровадження INTERNET-технологій створило всесвітню комунікаційну платформу, що відкрила шляхи для перегляду традиційних засобів здійснення освіти. Сучасний учитель має розуміти це і намагатися співіснувати з цими формами, а не конкурувати, включаючи такі способи набування знань. Він також має вміти використовувати ці нові форми роботи, щоб виконати надану йому суспільством роль провідника, котрий зможе впорядкувати і структурувати в чітку систему знання, що надходять до учнів з різних джерел. Така позиція вчителя математики та основ інформатики, безсумнівно, збільшить його авторитет у шкільному середовищі й дасть йому можливість безупинно професійно зростати [4, с. 83].

Можливості мультимедійних педагогічних програмних засобів з кожним роком розширюються, збагачуючи інформаційне освітнє середовище яскравою і динамічною наочністю. В INTERNET відбуваються педагогічні форуми, конференції, «круглі столи», дистанційні дискусії, здійснюється ДН. Кожний учитель сьогодні може створити власний сайт, скористатись готовими шаблонами і дистанційними консультаціями, що представлені у всесвітній мережі INTERNET. Він має змогу розмістити на цьому сайті свої напрацювання: розробки нетрадиційних уроків і виховних заходів, дидактичні матеріали та ін. Обмін між учителями такими методичними розробками збагатить кожного, хто нині прагне до вдосконалення навчально-виховного процесу [4, с. 83].

Учитель у процесі інноваційної діяльності інтегрує новітні педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології, активно використовує в навчально-виховному процесі засоби мультимедіа, набуває навичок програмування, створення комп'ютерних презентацій та інших нових інформаційних продуктів. Отже, можна зробити висновок, що інноваційна та інформаційна культура вчителя в умовах сучасного інформаційного суспільства тісно пов'язані, взаємно зумовлюють розвиток одна іншої.

Література:

1. Асмолов А. Г. Психология личности / А. Г. Асмолов. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 376 с.
2. Багиева М. Проблемы внедрения новых информационных технологий в процесс изучения иностранных языков / М. Багиева // IX Международная конференция-выставка «Информационные технологии в образовании»: сб. трудов. – Часть II. – М. : МИФИ, 1999. – 280 с.
3. Гуревич Р. С. Інформаційна культура – важлива складова загальної культури особистості / Р. С. Гуревич // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // зб. наук. пр. – Випуск 4 / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2004. – С. 42-47.
4. Коломієць А. Розвиток інформаційної культури педагога в процесі професійної інноваційної діяльності / Алла Коломієць, Тарас Коломієць // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Серія: Педагогіка. – 2009. – № 3. – С. 80-83.
5. Коломієць А. М. Зв'язок інноваційної та інформаційної культури майбутнього вчителя / А. М. Коломієць // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2007. – С. 305-309.
6. Носков В. И. Инновационные технологии в гуманитарном вузе / В. И. Носков, А. В. Кальян, О. В. Мирошниченко и др.; под ред. проф. В. И. Носкова. – Донецк : Лебедь, 2002. – 288 с.
7. Олексів Н. Формування професійної компетентності інженерів-педагогів засобами Інтернет-технологій / Наталя Олексів, Олег Герасимчук // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. – Серія: Педагогіка. – 2009. – № 3. – С. 32-35.
8. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции / А. И. Ракитов. – М. : Политиздат, 1991. – 85 с.
9. Пеньковский М. 10 советов по организации успешных вебинаров / Михаил Пеньковский [Электронный ресурс] // Доступ к ресурсу: – http://www.prezentanion.ru/articles/webinar_13_11_06.html.
10. Скиба Е. Webinar (вебинар) — инструмент обучения или все-таки нет? / Евгения Скиба [Электронный ресурс] // Доступ к ресурсу: – <http://www.trainings.ru/library/articles/?id=7940>.

У статті розкрито значення інноваційної й інформаційної культур майбутнього вчителя в інформаційному освітньому середовищі.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інформаційне освітнє середовище, інноваційна культура, інформаційна культура, соціальні сервіси.

В статье раскрыто значение инновационной и информационной культур будущего учителя в информационной образовательной среде.

In the article the value of innovative and informative cultures of future teacher is exposed in an informative educational environment.

УДК 378.147:811
ББК 74

С.В. Король
м. Хмельницький, Україна

СТАН ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОФІЛЮ УНІВЕРСИТЕТУ

Постановка проблеми. Перетворення іноземної мови у вищих навчальних закладах на обов'язковий компонент професійної підготовки вимагає оновлення системи іншомовної підготовки фахівців в контексті її професійної спрямованості. Інтернаціоналізація науково-технічних знань та інтенсифікація міжнародного спілкування фахівців з різних галузей науки та техніки вимагають створення нових моделей іншомовної підготовки фахівців з гарними знаннями іноземної мови у сфері професійної комунікації, з добре розвиненими здібностями самостійної пізнавальної діяльності та соціальної взаємодії для вирішення чергових завдань у своїй професійній діяльності.